

Gäller för: VE Psykiatri

Giltig från: 2026-02-12

Innehållsansvar: Mattias Adielsson, (matad), Sektionsledare

Giltig till: 2028-02-12

Granskad av: Agata Paciorkiewicz-Piechalak, (agapa1), Överläkare

Godkänd av: Sara Ekström, (sarek4), Verksamhetschef

Beledsagad utevistelse - Psykiatri

Revideringar i denna version

Förlängd giltighet.

Byte av innehållsansvarig.

Bakgrund, syfte, mål och arbetsbeskrivning

Inom psykiatrisk heldygnsvård (tvångsvård) finns föreskrifter från Socialstyrelsen som lyder:

”Vårdgivaren ska ge direktiv och säkerställa att det finns skriftliga rutiner för vilka åtgärder personal skall vidta, om en patient på egen hand eller med hjälp av utomstående försöker avvika eller avviker från en verksamhet.” (SOSFS 2006:9 Kapitel 3, 5 §)”

Alla i personalen måste veta vilka förhållningsregler som gäller och agera i enhetlighet när en patient försöker avvika eller har avvikit. Vid ledsagning av patienter inom verksamhetens område är det betydelsefullt att varje planerad ledsagning bedöms utifrån säkerhetssynpunkt på ett systematiskt sätt. Dessutom är det angeläget att antal medföljande personal anpassas efter det bedömda behovet i varje enskilt fall.

Juridik

Lagligt stöd för att ingripa när en patient försöker avvika **inom** sjukvårdsinrättningens område finns i [18 § LPT \(1991:1128\)](#) och [8 § LRV \(1991:1129\)](#).

Om en patient försöker avvika vid vistelse **utanför** sjukvårdsinrättningens område gäller i första [hand 24 kap. 2 § brottsbalken](#):

”Rymmer den som är intagen i kriminalvårdsanstalt eller som är häktad, anhållen eller annars berövad friheten eller sätter han sig med våld eller hot om våld till motvärn eller gör han på annat sätt motstånd mot någon under vars uppsikt han står, då denne skall hålla honom till ordningen, får det våld brukas som med hänsyn till omständigheterna är försvarligt för att rymningen skall hindras eller ordningen upprätthållas. Detsamma skall gälla om någon annan än som nu nämnts gör motstånd i sådant fall.”

Till detta vägs arbetarskyddsstyrelsens kungörelse med föreskrifter om åtgärder vid hot och våld i arbetsmiljön (AFS 1993:2).

”Om en arbetsuppgift innebär en påtaglig risk för hot eller våld får den inte utföras som ensamarbete. Vid en undersökning av riskerna ska arbetsgivaren bedöma detta.” (källa: [Hot och våld inom vård och omsorg](#))

”Lagen anger tydligt att huvudansvaret för en god och säker arbetsmiljö ligger på arbetsgivaren. Särskilt nämns att hänsyn skall tas till risker i samband med ensamarbete” (SOSFS 2006: 8 kap. 3 §).

Patienter med allvarlig psykisk sjukdom kan ibland snabbt ändra sinnesstämning och handla impulsivt genom att som exempel försöka avvika under beledsagad aktivitet. Det är av vikt att personalen känner till detta och kan handla utefter beredskapsplan om en oväntad akut situation skulle uppkomma.

Beledsagad utevistelse är ur juridisk synpunkt inget som behöver ansökas till förvaltningsrätten. Det är chefsöverläkare (eller läkare med delegation från chefsöverläkare) som kan besluta angående beledsagad utevistelse (Vistelse utanför sjukhusbyggnaden tillsammans med personal). Beledsagad utevistelse kan ske:

- Inom sjukhusområdet eller
- Utanför sjukhusområdet.

Tillvägagångssätt och riktlinjer till personal

Beslut om beledsagad utevistelse fattas av chefsöverläkare (eller ansvarig läkare med delegation/behörighet). Beslut kan exempelvis vara:

- Ut med 2 personal, ut med 1 personal, ut i grupp (1 personal på flera patienter enligt avdelningsregler).
- Även om det gäller inom sjukhusområdet eller utanför sjukhusområdet samt färdmedel.

Inför utevistelse med patienten

Gå igenom syftet med utevistelsen och att det är viktigt att planeringen följs samt att patienten kan acceptera direktiv från personalen och att personal innehar kompetens att vägleda/motivera patienten till att följa uppgjord planering.

Exempel kan vara att i förväg informera att man inte kommer hinna ”impulsiva” önskemål samt vad man får ta med in till avdelningen och vad som får förvaras i patientens förråd (Se avdelningsregler). Att innan utevistelse sätta ramar tenderar till att minska impulsivitet samt kunna hänvisa till planering under utevistelsen.

När personal och patient ska lämna avdelningen/enheten

Personal ska ha med sig mobiltelefon. Fördelaktigt är att ha lagt in avdelningens telefonnummer i mobilen. Personal skriver upp sig på lista för utevistelse samt med vilken patient, sitt mobilnummer, förväntad vistelsetid och plats.

Utsedd personal bevakar listan för utevistelse

- Ringer upp personal 5 minuter efter angiven återkomsttid.
- Om svar ej ges ring upp igen efter 10 minuter.
- Om svar uteblir sker kontakt med enhetschef för ytterligare åtgärder.
- Om enhetschef ej går att nå, tas kontakt med ansvarig överläkare/bakjour för handläggning/åtgärd.

Riktlinjer till personal vid avvikningsförsök INOM sjukvårdsinrättningens område

Åtgärd beror på patientrelationen (personal-patient), patientens sinnesstämning, patient och personals fysiska förmåga, omgivningen, eventuella hot och aggressivitet. Antalet personal medföljande på utevistelsen är också en faktor.

Grundregeln är att aldrig gå in fysiskt i en situation, där du som personal känner dig tveksam till om syftet att få patienten tillbaka till avdelningen eller tillfälligt förhindra avvikning/rymning, kommer att uppnås. Beakta även risk för personal- eller patientskada.

- Försök muntligen övertala patienten att gå tillbaka.
- Om patienten fortsätter avvika: Om du bedömer att risken för din säkerhet inte påverkas, följ patienten på avstånd samtidigt som

avdelningsreceptionen kontaktas tills du gör annan bedömning – då går du tillbaka till enheten.

- Ring omedelbart till 1. AVDELNING och 2. POLIS 112 (Patienten är ju inte efterlyst/begärd handräddning **MEN** håller olovligen på att rymma). (Efterlysning enligt rutin).
- Alternativt får avdelningen skicka en begäran av transport till polisen om situationen anses kräva detta. Då enligt 47 § LPT (genom LRV 27 §) där en chefsöverläkare står bakom beslutet.
- Rapportera till enhetschef och till överläkare då vården/friförmåner kan påverkas.
- Skriv avvikelse i MedControl över händelsen.

Om patienten får hjälp av utomstående för att avvika, till exempel via en bil, försök memorera eller fotografera detaljer som kan vara till hjälp (signalement, fordon, registreringsnummer).

Avviker patient som vårdas enligt LRV med särskild utskrivningsprövning kan brottsoffer behöva kontaktas, se styrdokument [Underrättelse till målsägande](#).

Riktlinjer till personal vid avvigningsförsök UTANFÖR sjukvårdsinrättningens område

Åtgärd beror på patientrelationen (personal/patient), patientens sinnesstämning, patient och personals fysiska förmåga, omgivning, eventuella hot och aggressivitet. Antalet personal medföljande på utevistelsen är också en faktor.

Grundregeln är att aldrig gå in fysiskt i en situation där du som personal känner dig tveksam till om syftet att få patienten tillbaka till avdelningen eller tillfälligt förhindra avvigning/rymning, kommer att uppnås. Beakta risken för personal- eller patientskada.

I offentlig miljö kan även allmänheten reagera på verbalt eller fysiskt hotfulla situationer.

Den juridiska termen enligt brottsbalken (24kap 2§) är ” ...*det våld brukas som med hänsyn till omständigheterna är försvarligt för att rymningen skall hindras eller ordningen upprätthållas.*”

Det innebär att du som personal kan bli anmäld för misshandel om en juridisk process skulle påvisa att våldet inte var försvarligt med hänsyn till omständigheterna.

- Försök muntligen övertala patienten att gå tillbaka.

- Om patienten fortsätter avvika: Om du bedömer att risken för din säkerhet inte påverkas, följ patienten på avstånd samtidigt som avdelningsreceptionen kontaktas tills du gör annan bedömning – då går du tillbaka till enheten.
- Ring omedelbart till 1. AVDELNING och 2. POLIS 112 (Patienten är ju inte efterlyst/begärd handräddning **MEN** håller olovligen på att rymma). (Efterlysning enligt rutin).
- Alternativt får avdelningen skicka en begäran av transport till polisen om situationen anses kräva detta. Då enligt 47 § LPT (genom LRV 27 §) där en chefsöverläkare står bakom beslutet.
- Rapportera till enhetschef och till överläkare då vården/friförmåner kan påverkas.
- Skriv avvikelser i MedControl över händelsen.

Om patienten får hjälp av utomstående för att avvika, till exempel via en bil, försök memorera eller fotografera detaljer som kan vara till hjälp (signalement, fordon, registreringsnummer).

Avviker patient som vårdas enligt LRV med särskild utskrivningsprövning kan brottsoffer behöva kontaktas, se styrdokument [Underrättelse till målsägande](#).

När personal och patient ska lämna avdelningen/enheten

Personal ska ha med sig mobiltelefon. Fördelaktigt är att ha lagt in avdelningens telefonnummer i mobilen. Personal skriver upp sig på listan för utevistelse samt med vilken patient, sitt mobilnummer, förväntad vistelsetid och plats.

Utsedd personal bevakar listan för utevistelse

- Ringer upp personal 5 minuter efter angiven återkomsttid.
- Om svar ej ges ring upp igen efter 10 minuter.
- Om svar uteblir sker kontakt med enhetschef för ytterligare åtgärder.
- Om enhetschef ej går att nå, tas kontakt med ansvarig överläkare/bakjour för handläggning/åtgärd.
- Vid överlämnande av lista till ny personal görs avstämning till mottagande personal.
- Listan kan kasseras efter dagens slut, då alla återvänt till enheten. Utsedd personal kontrollerar att allt är struket på listan.

Personal som återvänder till avdelningen/enheten stryker sig från listan

Information om handlingen

Handlingstyp: Rutin

Gäller för: VE Psykiatri

Innehållsansvar: Mattias Adielsson, (matad), Sektionsledare

Granskad av: Agata Paciorkiewicz-Piechalak, (agapa1),
Överläkare

Godkänd av: Sara Ekström, (sarek4), Verksamhetschef

Dokument-ID: SKAS9718-621466736-47

Version: 4.0

Giltig från: 2026-02-12

Giltig till: 2028-02-12